

BELLE TEN

Cilt: XXXVII

EKİM 1973

Sayı: 148

MÜTAREKE DEVRİNDE MUSTAFA KEMAL PAŞAYA AİT İKİ BELGE

BEKİR SITKI BAYKAL

Yayınladığımız bu iki belgenin asılları Cumhurbaşkanlığı Arşivinde bulunmaktadır. İlk bakışta anlaşılacağı gibi bu belgelerin önemi, biri Mütareke günlerinde Mustafa Kemal Paşanın İstanbul'da düşmüş olduğu maddî sıkıntının bir yanını göstermesi ve ötekisi de genç generalin karakteri hakkında bilgi vermesi olmak üzere, başlıca iki noktada belirtilebilir.

Bilindiği üzere Birinci Dünya Savaşı sonunda bağlaşıklarımızdan Almanya'nın yenilerek savaştan çekilmesi üzerine, o sıralarda Filistin cephesinde *Yıldırım Ordular Gurubu* adı ile çarpışan Osmanlı birliklerinin komutanı olan Alman generali Liman von Sanders yurduna dönmek zorunda kalmış ve Yıldırım Ordular Gurubu komutanlığını Mustafa Kemal Paşa üzerine almıştı. Yeni komutan, yerli Arapların da desteği ile daha önce saldırıya geçmiş olan İngiliz ordusunun çok üstün kuvvetleri karşısında geri çekilmeğe zorlanan Osmanlı kuvvetlerini tam bir bozguna uğramak ve imha edilmekten korumayı ve Toroslara kadar geriye getirmeyi başarmıştı. Ancak, tam bu sırada Osmanlı Devleti de, yenilmiş olan bağlaşıkları gibi, İtilâf Devletleri ile Mondros'ta bir ateşkes anlaşması imzaladı (30 Ekim 1918) ve buna göre Yıldırım Ordular Gurubunu lağv etti. Komutanı Mustafa Kemal Paşaya da Başkente dönmekten başka yapacak bir iş kalmadı. Gerçi O ordudan ayrılmıyor ve Harbiye Nezâreti emrinde alkonuyordu, fakat artık fiilî bir görevi yoktu.

İşte, böyle ağır koşullar altında İstanbul'a dönen Mustafa Kemal Paşa, *Mütareke Devri* dediğimiz o acı günlerde, herşeyin tam bir karanlık ve herkesin tam bir şaşkınlık içinde bulunduğu bir zamanda memleketin nasıl kurtarılabilceği üzerinde düşünür, görüşür ve plânlarını hazırlamağa çalışırken türlü güçlüklerle karşılaşmıştır. Aşağıdaki belgeler bu güçlükler ve sıkıntılardan bazı örnekler vermektedir. Görüyoruz ki Paşa, herşeye rağmen mevkii ve şerefi ile uygun düşmeyen bir duruma sokulmak istek ve girişimlerine karşı isyan etmektedir. Kimseye ve hiçbir olupbittiye boyun eğmemekte, kişiliğini herşeyin üstünde tutabilmektedir. Bu vesile ile de kendisinin kim ve ne olduğunu karşısındakilere anlatmak, kendini tanıtmak zorunluğunu duymuştur. Aslında Atatürk, hayatının sonuna kadar kendisinden söz etmeği sevmemiştir. Zaferleri ben kazandım, vatani ben kurtardım, devrimleri ben yaptım gibi kendini öven sözlerine rastlanmaz. Herşeyi millet yaptı, ben ve arkadaşlarım sadece görevlerimizi yerine getirdik, okadar, kanısında olan Atatürk, bu belgelerde, hiç değilse bir cephesi ile, kendi benliğini dile getirmekte, karakterinin bir yüzünü açığa vurmaktadır:

Ordu komutanlığı sıfat ve yetkileri saklı kalmak üzere zamanın Savunma Bakanlığı emrinde alıkonulduğuna, ordu komutanlığından istifa etmediğine, azl edilmediğine veya emekliye ayrılmadığına, açığa da çıkarılmadığına göre bundan böyle kendisine, bugüne kadar şeref ve başarı ile yapmış olduğu ordu komutanlığı veya buna denk bir görev ve mevki verilmelidir. Değeri (kadri) daha aşağı düşürülmemeli ve geçimi de günün koşullarına göre ayarlanmalı, katlanılması mümkün olmayacak bir düzeye indirilmemelidir. Ciddi ve önemli olmayan hiçbir görev teklifini kabul etmeyecektir. Eğer anlamsız görev tekliflerinden maksat kendisini devlet hizmetlerinden uzaklaştırmak ise izlenen yol yanlıştır. Çünkü kendisi, her halde gelişigüzel bir tuğgeneral (mirliva) değildir. O, ordu ve ordular gurubu komutanıdır. Ohalde hakkında uygulanacak işlem de bu sıfat ve memuriyeti üzerinden olmalıdır. Emsâl diye gösterilen kişilerden hiçbiri kendisine emsâl olamaz. Çünkü O, geçmişteki suçları yüzünden ne bir kanunî kovuşturmayla uğramıştır, ne tutuklanmıştır; ya da tutuklanmak korkusuyla kaçmış değildir. İngilizlerin etkisi ile hizmetten affı gerekenlerden, savaş alanlarında ordusunu perişan bir halde bırakarak İstanbul'da ve dışarda görev alan komutanlardan da değildir. Bugüne kadar namusu ile ve fedakârca vatanına hizmet

etmiş olmakla övünen bir komutandır. Eğer, kendisine söylendiği gibi, vatani tehdit eden para sıkıntısı, henüz seferberlik bitmeden kendi ödeneğinin kesilmesi ile hafifleyecek ve devletin malî durumu bununla feraha kavuşacaksa, değil ödeneğini, şimdiye kadar vatani uğrunda hiçbir dakika esirgemediği canını feda etmekle en büyük mutlular sırasına geçecektir. Bununla beraber kendisine ayrıcalı bir işlem yapılmasını değil, yürürlükteki kanunlara göre hakkının verilmesini istemektedir.

BELGELER

Cumhurbaşkanlığı Arşivi
Kutu No. 1-4
Dosya No. 4
Fihrist No. 16-2

HARBİYE NEZÂRETİ

24-2-335

Suret

MÛLGA YILDIRIM ORDULAR GURUBU KUMANDANI MUSTAFA KEMAL PAŞA HAZRETLERİNE

20-2-35 tarihli tezkere-i aliyyeleri alındı. Seferî kadroda ordu kumandanlarının ma'yetlerinde yaver-i zatî bulunacağı sarâhaten görülmekte ise de hazerî kadroda buna tekabül edebilecek olan ordu müfettişlerinin bile yaver-i zatileri bulunmamaktadır. Şu hale nazaran mülga ordu kumandanları nezdindeki yaver-i zatilerinin devam-ı memuriyetlerine bittabî mahal kalmamış ve hakk-ı saadetlerinde tatbik edilen husûs emsâlleri hakkında da aynen tatbik olunmuştur. Muhassasât meselesine gelince henüz mülga olmayan makamâtın muhassasâtını tesviyede devam olunmak tabîî ve müsteşarlık muhassasâtının Meclis-i Mebusân-ı Osmanînin kararına mübtenî bulunmasıyla bunun ba'demâ da ol suretle tesviyesi bedihîdir. Esasen ibka muamelesinin ihtiyârı hem artık hazere rücû olunmasına mebnî lüzumu kalmayan mühim kadroların tasfiyesi ve hem de vatani tehdit eden müzâyaka-i mâliyeden Harbiye Nezâretine isabet edecek kısmının tehvîni gibi bir maksad-ı meşrû' ve ma'kûle mübtenî bulunduğunu

herkes gibi zât-ı âlilerinin de takdir buyuracaklarından eminim. Bu suretle ma'rûz kalacakları sia-i maîşet tenezzülüne yalnız şahs-ı saadetlerinin hedef ittihaz edilmediğini teslim buyuracakları da şüphesizdir. Mesbûk hidemât-ı aliyyeleri ise hiçbir vakit taklil edilemeyeceği gibi taraf-ı senâveriden de bunun aksini gösterecek bir hale ma'rûz kalamayacağınıza teklif-i hizmet yolundaki teşebbüs-i âcizânemi işhâd ederim. Fakat bu teşebbüsüm ümmid ve intizârımın hilâfına olarak kabul buyurulmamıştır. Hidemât-ı sâbika ve muntazıralarına mebnî bugün hubb-i nefsi saadetlerini cerihadâr etmiş görünen ve hiç olmazsa iş'âr-ı saadetlerinden öyle anlaşılan tedbirin geçen harb senelerinde hidemât-ı ber-güzîdeleri mesbûk umum zevât-ı kirâm haklarında siyyânen cârî olması hasebiyle de mücerred teşkilât-ı hazeriyyeye rücû' olmak maksadiyle mecburiy-ül-ihtiyâr olan tedâbirin muvafık-ı hâl ve maslâhat görüleceğine müteferri' i'timadımı takviye ve te'yid buyuracaklarına intizâr eylerim.

Harbiye Nâzırı

ÖMER YAVER

Cumhurbaşkanlığı Arşivi
Kutu No. 1-4
Dosya No. 4
Fihrist No. 16 ve 16-1

3-3-335

HARBİYE NEZÂRET-İ CELİLESİNE

Selef-i devletleri zamanında cârî muameleye ait son iki kıt'a tezkere suretlerini mütalâa buyurulmak üzere rabten takdim ediyorum. Nezâret-i celilece mazbût kuyûd ve muameleden müstebân buyurulacağı vechile âcizleri kumandanı bulunduğum Yıldırım Ordular Gurubunun lağvı üzerine ordu kumandanlık sıfat ve salâhiyetim mahfûz olarak Orduy-ı Hümâyûnca ve Devletce istihdâmıma lüzûm olur ihtimaline binâen olacak Nezâret-i celile emrinde alkonuldum. Her halde ordu kumandanlığından isti'fa etmedim, mezkûr kumandanlıktan azl ve infisâl veya tekaüd edilmedim, açığa dahi çıkarılmadım. Devletçe fî-mâ-ba'd tevdi' olunacak vazifenin dahi bugüne kadar inâyet-i Hakla bihakın kesb-i liyâkat eylemiş olduğum

ordu kumandanlığı veya buna muâdil olabileceği tabiidir. Binâen-aleyh âcizlerinin Orduy-ı Hümâyûnca muhafaza edilmekliğime lüzûm görülüyorsa kadrımın tenzîl edilmemesi ve maişetimin -kuyudât-ı askeriyyemin idâmesi halinde- bugünkü şerâite göre gayr-ı kabil-i tahammül bir derekeye indirilmemesi lâzımgeleceği mütalâasında- yım. Ömer Yaver Paşa Hazretlerinin tezkeresinde teklif-i hizmet yolundaki teşebbüsün taraf-ı âcizânemden kabul edilmemiş olduğu hakkındaki fıkra medlûlü muhtac-ı tefsirdir. Fil-hakika Yaver Paşa Hazretleri İstanbul'a gelmiş olan İngiliz kumandanı Allenby'nin İhsan Paşayı istemediğini esbâb-ı mûcibe serdine mecburiyeti olmadığı beyaniyle muhakkirâne bir tarzda bildirmiş ve yerine ta'yin olunacak kumandanı ertesi gün beraber alıp götürebileceğini ilâve eylemiş olduğunu ve İhsan Paşanın yerine âcizlerini münasip gördüğünü söyledi. Bu yoldaki teklife iki sebepten nâşi beyân-ı ma'zeret eyledim. Birincisi maddeten rahatsız bulunuşum, ikincisi mahiyet-i memuriyettir ki bunun tefsirini zâid görürüm. Birinci sebep olmamış olsaydı dahi ikincisi arz-ı i'tizâra bence kâfi idi. Bundan başka teklif olunan işbu hizmette ciddiyet ve mübremiyet dahi mefkud idi. Bu aynı zamanda altıncı ordunun lağv edilmiş olmasıyla taayyün etti. Böyle bî-ma'na tekliflerden maksat âcizlerini hizmet-i devletten tebâüde mecbur etmek idiye ta' kib edilmiş olan tarzın sekameti bedihîdir. Her halde âcizleri herhangi bir mirliva değilim. Ordu ve ordular gurubu kumandanyım. Hakkımda tatbik edilmek istenilen muamele bu sıfat ve memuriyetim üzerinden tatbik olunmak lâzımgeleceğini zannederim. Yâver Paşa Hazretleri hakkımda tatbik olunan muamelenin emsâlim hakkında da tatbik olunduğundan bahs ediyor ki bunda bir galat ve iğlâk olmak lâzımgelir. İsim tasrihine lüzûm görmem, fakat Yâver Paşa Hazretlerinin âcizlerine emsâl göstermek istediği zevâtın hiçbir emsâlim değildir. Âcizleri mesâvî-i maziyesinden dolayı hakkında ta' kibât-ı kanuniye icra edilen veya tevkif olunan veya tevkif olunmaktan ihtirâzen firar eden veya hasbe's-siyâse İngilizlerin te'siri ile hizmetten afvı lâzımgelenlerden, muharebe meydanında ordularını perişan terk edip İstanbul'da ve hariçte vazife alan kumandanlardan da değilim. Bugüne kadar vatanıma kemâl-i namus ve fedakârî ile hizmet etmekle mübâhî bir kumandanım. Şurasını da ilâveten arz edeyim ki âcizleri Yâver Paşa Hazretlerinin mevzû-ı bahs ettiği vatani tehdid eden müzâyaka-i mâliye-yi teşdid etmek istemem. Eğer muhassasât-ı âcizânemi daha

seferberlik hitâm bulmadan kat' etmekle müzâyaka-i mâliye-i devlet tehvîn olacaksa bu husûsta ben muhassasâtımı değil şimdiye kadar vatanım uğruna hiçbir dakika esirgemediğim hayatımı feda etmekle en büyük bahtıyarlar sırasına geçerim. Kanun ve hakk-ı müktesebim dairesinde tatbiki tasvîb buyurulacak muameleye müsaade-i Nezâretpenâhîleri ma'rûzdur.

Fahrî Yaver-i Hazret-i Şehriyârî
Mülga Yıldırım Ordular Gurubu Kumandanı
Mirliva

M. KEMAL (imza).

سفره‌ی خانم پرونده قطع استعدادهای عالی دولت است و به این جهت از خدمت استعفا داده شد و کلیه حقوق و مزایای آن به حساب دولت منظور شد. در وقت استعفا داده شد کلیه اموال آن بزرگوار خانم به حساب دولت منظور شد. کلیه حقوق و مزایای آن بزرگوار خانم به حساب دولت منظور شد.

فردی که در خدمت شما بوده است

مغایب است

A	
D	
F	

A	
D	
F	

Cevabın devamı

